

РЕЦЕНЗІЇ

Актуальні дослідження проблем вчення про злочин¹

Панов М.І., Тухий В.П.,
академіки Академії правових наук України

На сучасному етапі розвитку демократичної держави особливо важливим є підвищення ефективності чинних законів, удосконалення правозастосовчої практики. Ці обставини покладають на науку кримінального права завдання щодо всебічного дослідження проблем вчення про злочин з метою вироблення науково обґрунтованих рекомендацій по застосуванню кримінального законодавства, а також можливого прогнозування правотворчої діяльності. З огляду на це безсумнівну актуальність набуває розробка питань, які пов'язані із вивченням різних за конструкцією складів злочинів, особливо тих одиничних злочинів, що ускладнені за своїм змістом.

Питання про правову природу і види одиничних ускладнених злочинів у деякій мірі висвітлювались в науці кримінального права, але самостійному монографічному дослідженню такі діяння не піддавались жодного разу ні в Україні, ні на теренах СНД. Зважаючи на це, можна зазначити, що юридична література вчасно поповнилася монографіями І. О. Зінченко "Складені злочини" та Є. В. Шевченка "Злочини з похідними наслідками". Виконані в Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого, ці наукові праці стали своєрідним підсумком досліджень проблеми множинності злочинів та її структурних елементів, які на кафедрі кримінального права Національній юридичній академії України ім. Ярослава Мудрого започаткував видатний вчений, доктор юридичних наук професор **Бажанов М. І.**

Монографія І. О. Зінченко містить п'ять розділів і додатки та відзначається комплексним характером дослідження такого правового явища, як складені злочини. Структура роботи дозволяє автору розглядати проблему як в теоретичному, так і в практичному аспектах, застосовувати різні підходи та наукові методи. У першому розділі монографії І. О. Зінченко детально аналізує юридичну природу складених злочинів. При цьому, спираючись на наукові праці класиків кримінального права і сучасних вчених-криміналістів, автор обґрунтовано доводить, що складені злочини мають особливі,

¹ Зінченко І. Л. Составные преступления: Монография. — Харьков, 2005; Шевченко Є. В. Злочини з похідними наслідками: Монографія. — Харків, 2005.

притаманні тільки їм об'єктивні та суб'єктивні ознаки, своє визначення, і є окремим видом ускладнених одиничних злочинів.

Розглядаючи питання соціальної обумовленості складених злочинів у другому розділі монографії, автор здійснює цікавий екскурс в історію кримінального права. Використаний історично-правовий метод дослідження має за мету показати читачу не тільки поступовий розвиток законодавства про відповідальність за складені злочини, але й дозволяє визначити і певні тенденції такого розвитку. На їх підставі автором зроблено обґрунтований висновок, що збільшення в Кримінальному кодексі кількості складених злочинів є об'єктивним процесом, на який безпосередньо впливають політичні, соціальні, економічні та інші чинники.

Третій розділ монографії І. О. Зінченко присвячений класифікації складених злочинів. Це, безперечно, перша в науці кримінального права ґрунтовна і детальна класифікація таких діянь, яка дозволяє глибше пізнати їхню правову природу і призначення. Важливим є те, що автор не тільки використовує різні критерії для класифікації, але у кожному випадку показує, яке практичне значення має виділення того чи іншого виду складених злочинів і яким чином проведені класифікації можуть використовуватись судово-слідчою практикою. По ходу викладення основного питання автор торкається багатьох інших проблем, що перетинаються із розумінням складених злочинів: відмежування їх від діянь інших видів, з'ясування питання про можливий обсяг насильства у "насильницьких складених злочинах" тощо, а також надає пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства.

В останніх двох розділах монографії І. О. Зінченко розглядаються питання щодо кваліфікації складених злочинів і побудування санкцій за такі діяння. Слід зазначити, що автор вперше в науці кримінального права на підставі детального аналізу санкцій, встановлених в Кримінальному кодексі за складені злочини, формулює правила, яким повинна відповідати санкція кожного складеного злочину, і надає пропозиції щодо їх вдосконалення.

Таким чином, не викликає сумніву, що в рецензованій монографії ґрунтовно, з необхідною для того аргументацією розглянуто багато актуальних питань, а отже ознайомлення з нею буде корисним як для науковців, так і для юристів-практиків. Проте, на наш погляд, окремі зауваження і побажання автору висловити необхідно. Так, І. О. Зінченко слід було більш чітко продумати структуру своєї роботи, зокрема, у першому розділі питання про об'єктивні та суб'єктивні ознаки складених злочинів виділити в окремі параграфи. Це надало б роботі більш чіткої структури. Також, напевно, чи правильним є те, що автор, розглядаючи особливості побудування санкцій за складені злочини, зовсім залишає поза увагою проблеми призначення покарання за такі діяння, адже ці питання дуже тісно пов'язані одне з одним і вивчати їх доцільно у комплексі.

Логічним продовженням дослідження ускладнених злочинів, яке виконала І. О. Зінченко, стала монографія Є. В. Шевченка "Злочини з похідними наслідками". У даній роботі автор вперше в науці кримінального права запропонував нову термінологію для визначення деліктів даного виду, назвавши їх "злочини з похідними наслідками" і обґрунтовано довів,

що така назва впливає із особливої правової природи вказаних злочинів, а саме наявності в них проміжного наслідку, який потім породжує похідний наслідок.

Структура роботи обумовлена метою дослідження, а саме з'ясуванням поняття і юридичних ознак злочинів з похідними наслідками. В першому розділі монографії аналізується правова природа злочинів з похідними наслідками і вивчаються наявні в літературі точки зору щодо місця даних деліктів серед одиничних ускладнених злочинів інших видів. На підставі викладеного автор робить висновок, що визначальною ознакою для даних злочинів є наявність в них похідного наслідку, який обов'язково настає після спричинення проміжного наслідку, а отже запропонована назва для діянь даного виду найбільш точно відбиває особливості їхньої правової природи.

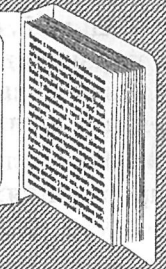
У другому і третьому розділах монографії Є. В. Шевченко розглядає об'єктивні і суб'єктивні ознаки злочинів з похідними наслідками. Так, аналізуючи об'єкт, автор показує особливості його впливу на характер суспільної небезпеки таких діянь. Вивчивши механізм заподіяння шкоди об'єкту, автор робить висновок, що шкода, завдана додатковому об'єкту, в таких злочинах завжди є опосередкованою тією шкодою, яка була спричинена основному об'єкту. У питанні про об'єктивну сторону злочинів з похідними наслідками цікавою є позиція автора щодо окремого встановлення необхідного причинного зв'язку до похідного і проміжного наслідків у діяннях даного виду, а також сформульоване Є. В. Шевченком поняття "прихвальної сили", що діє між проміжним і похідним наслідком, та запропоновані ним аргументи, які характеризують сутність її впливу на розвиток причинного ряду в деліктах даного виду.

У четвертому розділі монографії "Суб'єктивні ознаки злочинів з похідними наслідками" Є. В. Шевченко досліджує проблеми встановлення вини в діяннях даного виду і робить висновок, що суб'єктивна сторона злочинів з похідними наслідками характеризується або подвійною або комбінованою формами вини. На підставі проведеного дослідження автор пропонує варіант норми про відповідальність особи, яка вчинила злочин з похідними наслідками.

Як і кожна значна праця з дискусійного кола питань, дана монографія, на нашу думку, також має певні недоліки. Зокрема, видається спірним підхід автора до тлумачення змісту такого найбільш часто вживаного в Кримінальному кодексі похідного наслідку як "інші тяжкі наслідки". Навряд чи правомірно вважати, що "інші тяжкі наслідки" в усіх випадках охоплюють тільки матеріальну шкоду, якою б великою вона не була. Важко погодитись із пропозицією відносно введення в Кримінальному кодексі спеціальної норми про необхідність встановлення вини особи щодо наявних наслідків злочинів, як обов'язкової умови відповідальності за них, адже наявність вини як обов'язкової ознаки будь-якого злочину передбачена в законі і є принципом кримінального права.

У цілому ж рецензована праця Є. В. Шевченка заслуговує на високу оцінку і становить значний науковий і практичний інтерес.

НАУКОВИЙ КОМЕНТАР СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

УХВАЛА КОЛЕГІЇ СУДДІВ СУДОВОЇ ПАЛАТИ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

11 листопада 2004 року
Справа № 05-4460к04

(витяг)¹

Колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України розглянула в судовому засіданні кримінальну справу за касаційною скаргою засудженої Б. на вирок апеляційного суду Донецької області. Цим вироком Б. засуджена за ч.1 ст.366 КК України (2001 р.) на 3 роки обмеження волі з позбавленням права займати посади пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій на 2 роки.

На підставі ст.75 КК України вона звільнена від відбування покарання з випробуванням і з іспитовим строком на 2 роки.

У відповідності зі ст.76 КК Б. зобов'язана не виїжджати за межі України на постійне місце проживання без дозволу органів кримінально-виконавчої системи.

На підставі ст.49 КК Б. звільнена від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Апеляційний суд Донецької області, розглядаючи дану справу в апеляційному порядку за апеляцією прокурора своїм вироком від 19 травня 2004 року скасував вирок міського суду від 9 березня 2004 року щодо Б. в частині її виправдання за ч.2 ст.172 КК України (1960 р.) і своїм вироком від 19 травня 2004 року визнав винною Б. за ч.1 ст.366 КК України (2001 р.), а саме в тому, що вона, працюючи директором підприємства "Н." у червні—серпні 1995 року, виконуючи організаційно-розпорядчі функції завірила своїм підписом та печаткою підприємства офіційні документи, а саме підписний лист учасників товариства покупців членів трудового колективу на придбання об'єкта приватизації державного виробничо-торгового підприємства "Н.". Цей документ містив завідомо для Б. неправдиві відомості, що в склад товариства покупців, створеного 17 листопада 1994 року входять Т.О., Т.Г., В.С. та інші особи. Даний документ, який містив неправдиві відомості Б. у серпні 1995 року надала в Донецьке регіональне відділення Фонда державного майна України.

¹ Ухвала подається зі скороченнями в частині тих положень, які стосуються засудження Б. апеляційним судом, за ч.1 ст.366 КК України 2001 р.